YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

18 päivänä tammikuuta 2001 *

Asiassa C-150/99,

jonka Svea hovrätt (Ruotsi) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Ruotsin valtio

vastaan

Stockholm Lindöpark AB

ja

Stockholm Lindöpark AB

vastaan

Ruotsin valtio

ennakkoratkaisun jäsenvaltioiden liikevaihtoverolainsäädännön yhdenmukaistamisesta — yhteinen arvonlisäverojärjestelmä: yhdenmukainen määräyty-

* Oikeudenkäyntikieli: ruotsi.

misperuste — 17 päivänä toukokuuta 1977 annetun kuudennen neuvoston direktiivin 77/388/ETY (EYVL L 145, s. 1) 13 artiklan A kohdan 1 alakohdan m alakohdan ja 13 artiklan B kohdan b alakohdan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: D. A. O. Edward, joka hoitaa jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit P. Jann (esittelevä tuomari) ja L. Sevón,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Ruotsin valtio, asiamiehinään H. Regner ja H. Rustand,

— Stockholm Lindöpark AB, edustajanaan asianajaja P.-O. Nordh,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään E. Traversa ja K. Simonsson,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Ruotsin valtion, asiamiehenään H. Regner, Stockholm Lindöpark AB:n, edustajanaan P.-O. Nordh, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen, asiamiehenään J. E. Collins, ja komission, asiamiehenään K. Simonsson, 29.6.2000 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 26.9.2000 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Svea Hovrätt on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 26.3.1999 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 23.4.1999, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla kolme ennakkoratkaisukysymystä jäsenvaltioiden liikevaihtoverolainsäädännön yhdenmukaistamisesta — yhteinen arvonlisäverojärjestelmä: yhdenmukainen määräytymisperuste — 17 päivänä toukokuuta 1977 annetun kuudennen neuvoston direktiivin 77/388/ETY (EYVL L 145, s. 1; jäljempänä kuudes direktiivi) 13 artiklan A kohdan 1 alakohdan m alakohdan ja 13 artiklan B kohdan b alakohdan tulkinnasta.

2 Kysymykset on esitetty asiassa, jossa muutoksenhakijoina ja vastapuolina ovat Ruotsin valtio ja Stockholm Lindöpark AB (jäljempänä Lindöpark) ja jossa Lindöpark on vaatinut Ruotsin valtiolta vahingonkorvausta sillä perusteella, ettei Ruotsin valtio ole Ruotsin kuningaskunnan liittyessä Euroopan unioniin pannut asianmukaisesti täytäntöön kuudetta direktiiviä erityisesti sen 13 artiklan osalta.

Yhteisön lainsäädäntö

3 Kuudennen direktiivin 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Arvonlisäveroa on kannettava:

1. verovelvollisen tässä ominaisuudessaan maan alueella suorittamasta vastikkeellisesta tavaroiden luovutuksesta ja palvelujen suorituksesta;

2. tavaroiden maahantuonnista."

4 Kuudennen direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"1. 'Palvelujen suorituksella' tarkoitetaan liiketointa, joka ei ole 5 artiklassa tarkoitettua tavaran luovutusta.

Tällainen liiketoimi voi käsittää muun muassa:

— aineettoman omaisuuden luovutuksen, riippumatta siitä, perustuuko luovutus saantokirjaan vai ei,

— velvoitteen pidättyä tietystä teosta tai sietää tiettyä tekoa taikka tilaa,

— palvelun täytäntöönpanon viranomaisen määräyksestä, sen nimissä tai suoraan lain nojalla."

5 Tämän direktiivin 13 artiklan A kohdan 1 alakohdassa säädetään seuraavaa:

"1. Jäsenvaltioiden on vapautettava verosta jäljempänä luetellut liiketoimet edellytyksillä, joita ne asettavat vapautusten oikeaksi ja selkeäksi soveltamiseksi sekä veropetosten, veron kiertämisen ja muiden väärinkäytösten estämiseksi, edellä sanotun kuitenkaan rajoittamatta yhteisön muiden säännösten soveltamista:

— —

m) tietyt, läheisesti urheiluun ja liikuntakasvatukseen liittyvät palvelujen suoritukset, joita voittoa tavoittelemattomat yhteisöt tarjoavat urheiluun tai liikuntakasvatukseen osallistuville henkilöille;

— — ."

6 Kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan b alakohdassa säädetään seuraavaa:

"Jäsenvaltioiden on vapautettava verosta jäljempänä luetellut liiketoimet edellytyksillä, joita ne asettavat vapautusten oikeaksi ja selkeäksi soveltamiseksi sekä veropetosten, veron kiertämisen ja muiden väärinkäytösten estämiseksi, edellä sanotun kuitenkaan rajoittamatta yhteisön muiden säännösten soveltamista:

— —

b) kiinteän omaisuuden vuokraus lukuun ottamatta

1. hotellialalla tai vastaavalla alalla harjoitettavaa kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä määriteltyä majoitustoimintaa, mukaan lukien leirintätarkoitukseen varustetuilla alueilla tapahtuva majoitustoiminta;

2. alueiden vuokrausta kulkuneuvojen paikoitusta varten;

3. pysyvästi asennettujen laitteiden ja koneiden vuokrausta;

4. säilytyslokeroiden vuokrausta.

Jäsenvaltiot voivat säätää muistakin tämän vapautuksen soveltamisalaa koskevista poikkeuksista."

7 Kuudennen direktiivin 17 artiklassa, sellaisena kuin se on muutettuna 16.12.1991 annetulla neuvoston direktiivillä 91/680/ETY (EYVL L 376, s. 1), säädetään seuraavaa:

"1. Vähennysoikeus syntyy, kun vähennyskelpoista veroa koskeva verosaatava syntyy.

2. Jos tavaroita ja palveluja käytetään verovelvollisen verollisiin liiketoimiin, verovelvollinen saa vähentää verosta, jonka on velvollinen maksamaan:

a) arvonlisäveron, joka on maksettava tai maksettu tavaroista tai palveluista, jotka verovelvolliselle on luovuttanut tai suorittanut taikka luovuttaa tai suorittaa toinen, maan alueella veronmaksuvelvollinen verovelvollinen;

b) maan alueelle tuoduista tavaroista maksettavan tai maksetun arvonlisäveron;

— — ."

Kansallinen lainsäädäntö

8 Mervärdesskattelagenin (1994:200) (Ruotsin arvonlisäverolaki, jäljempänä arvonlisäverolaki) 1 luvun 1 §:n mukaan valtiolle maksetaan arvonlisäveroa liiketoiminnan muodossa tapahtuvasta verollisesta tavaran tai palvelun myynnistä. Tämän lain 3 luvun 1 §:ssä säädetään, että tavaroiden ja palvelujen myynti sekä maahantuonti on verollista, mikäli tässä luvussa ei toisin säädetä. Verovelvollisuuden vastapainoksi on saman lain 8 luvun 3 §:ssä säädetty verovelvollisen oikeus vähentää se vero, joka sisältyy liiketoimintaa varten hankittujen tai maahantuotujen hyödykkeiden hintoihin.

9 Arvonlisäverolain 3 luvun 2 ja 3 §:ssä säädetään tietyistä poikkeuksista kiinteän omaisuuden osalta. Ennakkoratkaisupyynnössä todetaan, että lain 3 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan "verottomia ovat kiinteistön myynti sekä maanvuokraoikeuden, huoneenvuokraoikeuden, asumisoikeuden, tonttioikeuden, rasiteoikeuden tai muun vastaavan kiinteistöön kohdistuvan oikeuden luovuttaminen". Ennen 1.1.1997 tähän pykälään sisältyi 2 momentti, jossa säädettiin seuraavaa:

"Verottomuus koskee myös urheilutilojen tai muiden urheilupaikkojen tai niiden osien tarjoamista urheiluun tai liikuntakasvatukseen ja tähän liittyvää urheiluvarusteiden tai muiden vastaavien välineiden luovuttamista."

10 Lainmuutoksella, joka tuli voimaan 1.1.1997, kumottiin arvonlisäverolain 3 luvun 2 §:n 2 momentti.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

11 Lindöpark harjoittaa ns. yritysgolftoimintaa. Asiakkaina sillä on yksinomaan yrityksiä, jotka haluavat tarjota työntekijöilleen ja asiakkailleen mahdollisuuden pelata golfia tähän tarkoitukseen varatulla kentällä.

12 Arvonlisäverolain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, sellaisena kuin se oli voimassa ennen 1.1.1997, Lindöparkin harjoittama yritysgolftoiminta oli vapautettu arvonlisäverosta. Lindöparkilla ei siis ollut oikeutta vähentää toiminnassaan käyttämistään tavaroista ja palveluista aikaisemmin suoritettua arvonlisäveroa. Tähän säännökseen tehdyn, 1.1.1997 voimaan tulleen muutoksen jälkeen Lindöparkin toiminnasta on kannettu arvonlisävero, eli yhtiöllä on ollut tämän jälkeen oikeus vähentää aikaisemmin suoritetut arvonlisäverot.

13 Lindöparkin mukaan ennen 1.1.1997 voimassa ollut lainsäädäntö loukkasi sen oikeuksia 1.1.1995 alkaen, eli siitä alkaen kun Ruotsin kuningaskunta liittyi Euroopan unioniin. Se nosti Solna tingsrättissä kanteen Ruotsin valtiota vastaan ja vaati 500 000 Ruotsin kruunun suuruista korvausta, eli summaa, joka vastasi sen mukaan 1.1.1995—31.12.1996 suoritettuja arvonlisäveroja, joita sillä ei ollut tuolloin ollut oikeutta vähentää. Tähän summaan se oli lisännyt korot, jotka se oli laskenut summalle kertyneen siitä asti kun vähennysoikeuden olisi sen mukaan pitänyt toteutua, eli 41 632 Ruotsin kruunua. Lindöparkin mukaan Ruotsin valtio ei ollut pannut asianmukaisesti täytäntöön kuudennen direktiivin 13 artiklaa.

14 Solna tingsrätt hyväksyi 29.9.1997 antamallaan päätöksellä Lindöparkin vaatimukset ja velvoitti Ruotsin valtion suorittamaan tälle 500 000 Ruotsin kruunua korkoineen kanteen nostamispäivästä lukien.

15 Ruotsin valtio valitti päätöksestä Svea hovrättiin. Lindöpark on myös valittanut päätöksestä sen vuoksi, ettei sen vaatimuksia ole hyväksytty kaikilta osin.

16 Svea hovrätt ei ollut varma kuudennen direktiivin ja erityisesti sen 13 artiklan tulkinnasta, joten se päätti lykätä asian ratkaisua esittääkseen Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Kielletäänkö kuudennen direktiivin 13 artiklan A kohdan 1 alakohdan m alakohdassa ja 13 artiklan B kohdan b alakohdassa sellaiset kansalliset säännökset, joissa säädetään sellaisesta urheilupaikkojen tarjoamisen yleisestä verottomuudesta, josta on säädetty mervärdesskattelagenin (1994:200) 3 luvun 2 §:n 2 momentissa, sellaisena kuin se oli voimassa ennen 1.1.1997?

2) Annetaanko kuudennen direktiivin 13 artiklassa, tarkasteltuna yhdessä saman direktiivin 2, 6 ja 17 artiklan kanssa, yksityisille oikeussubjekteille oikeuksia, joihin ne voivat vedota kansallisissa tuomioistuimissa jäsenvaltioita vastaan?

Jos kahteen ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi:

3) Onko mervärdesskattelagenin (1994:200) 3 luvun 2 §:n 2 momentin toteuttamista ja soveltamista pidettävä sellaisena vakavana (ilmeisenä) yhteisön oikeuden rikkomisena, joka voi olla peruste jäsenvaltion vahingonkorvausvelvollisuudelle?"

Ensimmäinen kysymys

17 Kansallisen tuomioistuimen ensimmäinen kysymys koskee sitä, kielletäänkö kuudennen direktiivin 13 artiklan A kohdan 1 alakohdan m alakohdassa ja 13 artiklan B kohdan b alakohdassa sellaiset kansalliset säännökset, joissa säädetään urheilutilojen tai muiden urheilupaikkojen tarjoamista ja tähän liittyvää urheiluvarusteiden tai muiden vastaavien välineiden luovuttamista urheiluun tai liikuntakasvatukseen koskevasta yleisestä verottomuudesta myös niiden palvelujen osalta, joita tarjoavat taloudellista voittoa tavoittelevat yhteisöt.

18 Urheilutilojen tai muiden urheilupaikkojen tarjoaminen ja tähän liittyvä urheiluvarusteiden tai muiden vastaavien välineiden luovuttaminen urheiluun tai liikuntakasvatukseen on kuudennen direktiivin 6 artiklassa tarkoitettu palvelu. Tällaisesta toiminnasta on siis lähtökohtaisesti kannettava arvonlisävero tämän direktiivin 2 artiklan 1 kohdan nojalla.

19 Poikkeuksena 2 artiklassa säädetystä periaatteesta direktiivin 13 artiklan A kohdan 1 alakohdan m alakohdassa säädetään urheiluun ja liikuntakasvatukseen liittyvien palvelujen verottomuudesta. Verottomuutta on kuitenkin nimenomaisesti rajoitettu siten, että se koskee ainoastaan yleishyödyllisten yhteisöjen suorittamia palveluja. Tästä seuraa, että toiminnallaan taloudellista hyötyä tavoittelevien palvelujen tarjoajien suorittamina nämä palvelut eivät kuulu säännöksen soveltamisalaan. Arvonlisäverolain 3 luvun 2 §:n 2 momentissa säädetään tällaisten palvelujen yleisestä verottomuudesta eikä sitä rajoiteta siten, että se koskisi ainoastaan palveluja tarjoavia yleishyödyllisiä yhteisöjä, minkä vuoksi tämän säännöksen on katsottava olevan ristiriidassa kuudennen direktiivin vastaavien säännösten kanssa.

20 Kansallista lainsäädäntöä perustellakseen Ruotsin valtio esittää, että esillä olevassa asiassa pitäisi soveltaa mainitun direktiivin säännöksen sijasta toista säännöstä eli direktiivin 13 artiklan B kohdan b alakohtaa, jossa säädetään maanvuokrauksen ja muun kiinteän omaisuuden vuokrauksen verottomuudesta. Ruotsin valtion mukaan Lindöparkin toiminta muodostuu olennaisesti siitä, että

se vuokraa asiakkailleen golfkentän, joka on kiinteää omaisuutta. Se katsoo, että Lindöparkin toiminta on tällä perusteella asianmukaisesti katsottu verottomaksi.

21 Tässä yhteydessä on muistettava, että yhteisöjen tuomioistuimen on sille esitettyjä ennakkoratkaisukysymyksiä tarkastellessaan esitettävä kansalliselle tuomioistuimelle ne perusteet, joiden avulla kansallinen tuomioistuin voi arvioida, onko esillä olevassa asiassa tarkoitetun kaltainen kansallinen lainsäädäntö kuudennen direktiivin mukainen. Kansallinen tuomioistuin on yksin toimivaltainen ratkaisemaan pääasian siinä vallitsevien erityisolosuhteiden mukaisesti.

22 Asiassa kyseessä olevan kansallisen lainsäädännön kannalta arvioiden voidaan ajatella, että tietyissä olosuhteissa tilojen tarjoamista urheiluun tai liikuntakasvatukseen voidaan pitää kiinteistön vuokrauksena ja että sitä on tällä perusteella pidettävä verottomana kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan b alakohtaa soveltaen. Kansallisessa laissa ei kuitenkaan säädetä tästä erityistapauksesta, vaan siinä vapautetaan yleisesti kaikki urheiluun ja liikuntakasvatukseen liittyvät palvelut arvonlisäverosta ilman, että säädettäisiin erikseen kiinteistön vuokrauksena pidettävistä palveluista ja muista palveluista. Laissa on näin ollen säädetty uudesta verottomien toimintojen ryhmästä, josta kuudennessa direktiivissä ei ole säädetty.

23 Ensimmäiseen kysymykseen on siis vastattava, että kuudennen direktiivin 13 artiklan A kohdan 1 alakohdan m alakohdassa ja 13 artiklan B kohdan b alakohdassa kielletään sellaiset kansalliset säännökset, joissa säädetään urheilutilojen tai muiden urheilupaikkojen tarjoamista ja tähän liittyvää urheiluvarusteiden tai muiden vastaavien välineiden luovuttamista urheiluun ja liikuntakasvatukseen koskevasta yleisestä verottomuudesta myös niiden palvelujen osalta, joita tarjoavat taloudellista voittoa tavoittelevat yhteisöt.

24 Kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan b alakohdan soveltamisen osalta yhteisöjen tuomioistuin voi antaa vain tiettyjä vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön

perustuvia ohjeita kansalliselle tuomioistuimelle, jonka tehtävänä on tältä osin ratkaista sen käsiteltäväksi saatettu asia.

25 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kuudennen direktiivin 13 artiklassa tarkoitettujen vapautusten määrittelyssä käytettyä sanamuotoa on tulkittava suppeasti, koska verottomuus on poikkeus pääsäännöstä, jonka mukaan arvonlisäveroa peritään jokaisesta verovelvollisen vastiketta vastaan suorittamasta palvelusta (ks. mm. asia 348/87, Stichting Uitvoering Financiële Acties, tuomio 15.6.1989, Kok. 1989, s. 1737, 13 kohta; asia C-358/97, komissio v. Irlanti, tuomio 12.9.2000, Kok. 2000, s. I-6301, 52 kohta ja asia C-359/97, komissio v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 12.9.2000, Kok. 2000, s. I-6355, 64 kohta).

26 Lisäksi on todettava, että urheiluun ja liikuntakasvatukseen liittyviä palveluja on mahdollisuuksien mukaan tarkasteltava kokonaisuutena. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä on todettu, että sen ratkaisemiseksi, onko liiketoimia pidettävä verollisina, on otettava huomioon kaikki ne olosuhteet, joissa kyseinen liiketoimi suoritetaan, jotta voidaan saada selville tämän toiminnan ominaispiirteet (ks. asia C-231/94, Faaborg-Gelting Linien, tuomio 2.5.1996, Kok. 1996, s. I-2395, 12 kohta). Komissio on perustellusti vedonnut siihen, että golfkentän käyttöpalveluun kuuluu tavanomaisesti aina passiivinen toimi, jolla kenttä luovutetaan käytettäväksi, minkä lisäksi siihen kuuluu paljon muuta kaupallista toimintaa, josta palvelun tarjoaja vastaa, kuten käytön valvonta, kentän hoito ja ylläpito sekä muiden tilojen tarjoaminen käytettäväksi jne. Täysin poikkeuksellisia olosuhteita lukuun ottamatta golfkentän vuokrausta ei voida pitää tältä kannalta tarkastellen ensisijaisena palvelusuorituksena.

27 Asiassa on lopuksi otettava huomioon myös se, että golfkentän käytettäväksi antamista voidaan aina rajoittaa sisällöllisesti ja käytön keston osalta. Tältä osin todettakoon, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kiinteän omaisuuden käyttöoikeuden kesto on vuokrasopimuksen olennainen osa (em. asia komissio v. Irlanti, tuomion 56 kohta ja em. asia komissio v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomion 68 kohta).

28 Kansallisen tuomioistuimen on ratkaistava näiden ohjeiden mukaisesti se, onko esillä olevassa asiassa kyseessä olevaa toimintaa pidettävä kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan b alakohdan nojalla verottomana.

Toinen kysymys

29 Kansallisen tuomioistuimen toinen kysymys koskee sitä, ovatko kuudennen direktiivin 17 artiklan 1 ja 2 kohdan säännökset, tarkasteltuina yhdessä sen 2, 6 ja 13 artiklan kanssa, riittävän selkeitä, täsmällisiä ja ehdottomia, jotta yksityinen voi vedota niihin kansallisessa tuomioistuimessa jäsenvaltiota vastaan.

30 Tähän kysymykseen voidaan vastata viittaamalla yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön, joka koskee mahdollisuutta vedota direktiiveihin (ks. asia 8/81, Becker, tuomio 19.1.1982, Kok. 1982, s. 53, 17—25 kohta).

31 Tämän oikeuskäytännön mukaan yksityiset voivat pätevästi vedota kansallisessa tuomioistuimessa sellaisiin direktiivin säännöksiin, jotka ovat riittävän selkeitä, täsmällisiä ja ehdottomia, huolimatta suhteellisen merkittävästä jäsenvaltioiden harkintavallasta kuudennen direktiivin tiettyjen säännösten täytäntöönpanossa (ks. asia C-10/92, Balocchi, tuomio 20.10.1993, Kok. 1993, s. I-5105, 34 kohta ja asia C-62/93, BP Soupergaz, tuomio 6.7.1995, Kok. 1995, s. I-1883, 34 kohta).

32 Yhteisöjen tuomioistuin on nimenomaisesti todennut, että kuudennen direktiivin 17 artiklan 1 ja 2 kohta (em. asia BP Soupergaz, tuomion 36 kohta) ja 13 artiklan B kohdan d alakohdan 1 alakohta (em. asia Becker, tuomion 49 kohta) ovat tällaisia säännöksiä. Direktiivin 2 artiklan, 6 artiklan 1 kohdan, jolla yksin on merkitystä esillä olevassa asiassa, ja 13 artiklan B kohdan b alakohdan osalta todettakoon, että ne täyttävät edellä 31 kohdassa mainitussa

oikeuskäytännössä vahvistetut kriteerit, kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 45 ja 46 kohdassa todennut.

33 Toiseen kysymykseen on siis vastattava, että kuudennen direktiivin 17 artiklan 1 ja 2 kohdan säännökset, tarkasteltuina yhdessä sen 2 artiklan, 6 artiklan 1 kohdan ja 13 artiklan B kohdan b alakohdan kanssa, ovat riittävän selkeitä, täsmällisiä ja ehdottomia, jotta yksityinen voi vedota niihin kansallisessa tuomioistuimessa jäsenvaltiota vastaan.

Kolmas kysymys

34 Kansallisen tuomioistuimen kolmas kysymys koskee sitä, onko urheilutilojen tai muiden urheilupaikkojen tarjoamista ja tähän liittyvää urheiluvarusteiden tai muiden vastaavien välineiden luovuttamista urheiluun tai liikuntakasvatukseen koskeva yleinen verottomuus, josta ei säädetä kuudennessa direktiivissä, sellainen ilmeinen yhteisön oikeuden rikkominen, joka voi olla peruste jäsenvaltion vahingonkorvausvelvollisuudelle.

35 Aluksi todettakoon, että vastauksessaan toiseen kysymykseen yhteisöjen tuomioistuin totesi, että kuudennen direktiivin 17 artiklan 1 ja 2 kohdan säännöksissä, tarkasteltuina yhdessä sen 2 artiklan, 6 artiklan 1 kohdan ja 13 artiklan B kohdan b alakohdan kanssa, annetaan yksityisille oikeuksia, joihin ne voivat vedota kansallisessa tuomioistuimessa jäsenvaltiota vastaan. Tästä seuraa, että Lindöpark voi pätevästi vedota saamisiin, jotka se väittää sillä olevan takautuvasti Ruotsin valtiolta, vetoamalla suoraan niihin kuudennen direktiivin säännöksiin, jotka ovat sen vaatimusten kannalta edullisia. Lindöparkin ei tarvitse perustaa vaatimustaan siihen yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, joka koskee yhteisön oikeuden rikkomiseen perustuvaa jäsenvaltion vahingonkorvausvelvollisuutta.

36 Lisäksi on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan periaate, jonka mukaan jäsenvaltio vastaa yhteisön oikeutta rikkomalla yksityisille aiheuttamastaan vahingosta, on erottamaton osa perustamissopimuksella luotua järjestelmää (ks. mm. yhdistetyt asiat C-46/93 ja C-48/93, Brasserie du pêcheur ja Factortame, tuomio 5.3.1996, Kok. 1996, s. I-1029, 31 kohta; yhdistetyt asiat C-178/94, C-179/94 ja C-188/94—C-190/94, Dillenkofer ym., tuomio 8.10.1996, Kok. 1996, s. I-4845, 20 kohta; yhdistetyt asiat C-283/94, C-291/94 ja 292/94, Denkavit ym., tuomio 17.10.1996, Kok. 1996, s. I-5063, 47 kohta ja asia C-319/96, Brinkmann, tuomio 24.9.1998, Kok. I-5255, 24 kohta).

37 Asiaa siinä vallitsevien olosuhteiden kannalta tarkastellen yhteisöjen tuomioistuin on myös todennut, että yhteisön oikeuden mukaan oikeus korvaukseen syntyy kolmen edellytyksen täyttyessä, eli kun rikotun oikeussäännön tarkoituksena on antaa oikeuksia yksityisille, kun rikkominen on riittävän ilmeinen ja kun vahinko, joka on aiheutunut niille henkilöille, joiden oikeuksia on loukattu, on välittömässä syy-yhteydessä valtion velvoitteen laiminlyöntiin (em. asia Brasserie du pêcheur ja Factortame, tuomion 51 kohta; em. asia Dillenkofer ym., tuomion 21 ja 23 kohta; em. asia Denkavit ym., tuomion 48 kohta; em. asia Brinkmann, tuomion 25 kohta; ks. myös asia C-140/97, Rechberger ym., tuomio 15.6.1999, Kok. 1999, s. I-3499, 21 kohta ja asia C-424/97, Haim, tuomio 4.7.2000, Kok. 2000, s. I-5213, 36 kohta).

38 Vaikka kansallisen tuomioistuimen tehtävänä onkin lähtökohtaisesti päättää siitä, ovatko ne edellytykset täyttyneet, joiden perusteella jäsenvaltio voi olla vahingonkorvausvelvollinen yhteisön oikeuden rikkomisesta, yhteisöjen tuomioistuin voi kuitenkin täsmentää, mitkä seikat kansallisen tuomioistuimen olisi syytä ottaa huomioon arvioinnissaan. Esillä olevassa asiassa kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisukysymys koskee edellytyksiä, joiden täyttyessä yhteisön oikeuden rikkomista on pidettävä ilmeisenä.

39 Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy ilmi, että rikkominen on riittävän ilmeinen, kun toimielin tai jäsenvaltio on lainsäädäntövaltaansa käyttäessään rikkonut selvällä ja vakavalla tavalla toimivaltansa rajoja. Tässä suhteessa niitä seikkoja, jotka toimivaltainen tuomioistuin voi ottaa huomioon, ovat

erityisesti rikotun oikeusnormin selkeys ja täsmällisyys (em. asia Rechberger ym., tuomion 50 kohta).

40 Kuten ensimmäiseen ja toiseen kysymyksiin annetuissa vastauksissa on todettu, esillä olevan asian kohteena olevan arvonlisäverolain säännöksistä käy selvästi ilmi, että Ruotsin lainsäätäjän säätämällä yleisellä verottomuudella ei ole perustaa kuudennessa direktiivissä ja se on siis tämän direktiivin vastainen alkaen siitä, kun Ruotsin kuningaskunta liittyi Euroopan unioniin. Direktiivin säännösten selvän sanamuodon vuoksi asianomainen jäsenvaltio ei ole ollut tilanteessa, jossa sillä olisi ollut valta tehdä lainsäädäntöön liittyviä valintoja, vaan jossa sen harkintavalta on ollut oleellisesti vähentynyt tai jopa olematon. Näin ollen se, että yhteisön oikeutta on rikottu, riittää sinänsä osoittamaan, että kyseessä on riittävän ilmeinen rikkominen (ks. asia C-5/94, Hedley Lomas, tuomio 23.5.1996, Kok. I-2553, 28 kohta ja em. asia Dillenkofer, tuomion 25 kohta). Lisäksi se, että pääasiassa kyseessä oleva lainsäädäntö kumottiin 1.1.1997 alkaen eli kaksi vuotta liittymisen jälkeen, merkitsee, että Ruotsin lainsäätäjä on ollut tietoinen yhteisön oikeuden vastaisesta tilanteesta.

41 Ne Ruotsin valtion väitteet, joiden mukaan yhteisön oikeuden rikkominen — jos oletetaan, että se on tapahtunut — olisi hyväksyttävissä, koska yhteisöjen tuomioistuin ei ollut vielä tuolloin selventänyt asiassa sovellettavia kuudennen direktiivin säännöksiä ja koska komissio ei ollut aloittanut jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevaa menettelyä, minkä vuoksi Ruotsin valtio katsoo, ettei sillä ollut luotettavia ohjeita kyseessä olevien yhteisön oikeussääntöjen soveltamisalan sisällöstä, on hylättävä. Kuten julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen 73 ja 74 kohdassa on todettu, näiden säännösten soveltamisalan osalta ei ollut sellaista epävarmuutta, jonka perusteella rikkominen, johon Ruotsin valtion on väitetty syyllistyneen, voitaisiin hyväksyä.

42 Kolmanteen kysymykseen on siis vastattava, että urheilutilojen tai muiden urheilupaikkojen tarjoamista ja tähän liittyvää urheiluvarusteiden tai muiden vastaavien välineiden luovuttamista urheiluun tai liikuntakasvatukseen koskeva

yleinen verottomuus, josta ei säädetä kuudennessa direktiivissä, on sellainen ilmeinen yhteisön oikeuden rikkominen, joka voi olla peruste jäsenvaltion vahingonkorvausvelvollisuudelle.

Oikeudenkäyntikulut

43 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukselle ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Svea hovrättin 26.3.1999 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) **Jäsenvaltioiden liikevaihtoverolainsäädännön yhdenmukaistamisesta — yhteinen arvonlisäverojärjestelmä: yhdenmukainen määräytymisperuste — 17 päivänä toukokuuta 1977 annetun kuudennen neuvoston direktiivin**

77/388/ETY 13 artiklan A kohdan 1 alakohdan m alakohdassa ja 13 artiklan B kohdan b alakohdassa kielletään sellaiset kansalliset säännökset, joissa säädetään urheilutilojen tai muiden urheilupaikkojen tarjoamista ja tähän liittyvää urheiluvarusteiden tai muiden vastaavien välineiden luovuttamista urheiluun tai liikuntakasvatukseen koskevasta yleisestä verottomuudesta myös niiden palvelujen osalta, joita tarjoavat taloudellista voittoa tavoittelevat yhteisöt.

2) Kuudennen direktiivin 77/388/ETY 17 artiklan 1 ja 2 kohdan säännökset, tarkasteltuina yhdessä sen 2 artiklan, 6 artiklan 1 kohdan ja 13 artiklan B kohdan b alakohdan kanssa, ovat riittävän selkeitä, täsmällisiä ja ehdottomia, jotta yksityinen voi vedota niihin kansallisessa tuomioistuimessa jäsenvaltiota vastaan.

3) Urheilutilojen tai muiden urheilupaikkojen tarjoamista ja tähän liittyvää urheiluvarusteiden tai muiden vastaavien välineiden luovuttamista urheiluun tai liikuntakasvatukseen koskeva yleinen verottomuus, jota ei säädetä kuudennen direktiivin 77/388/ETY 13 artiklassa, on sellainen ilmeinen yhteisön oikeuden rikkominen, joka voi olla peruste jäsenvaltion vahingonkorvausvelvollisuudelle.

Edward Jann Sevón

Julistettiin Luxemburgissa 18 päivänä tammikuuta 2001.

R. Grass

kirjaaja

A. La Pergola

viidennen jaoston puheenjohtaja